

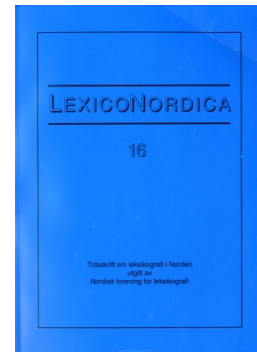
LexicoNordica

Forfatter: Riina Klemettinen & Nina Martola [Liten svensk-finsk idiomordbok]

Anmeldt værk: Birgitta Viljanen & Kari Viljanen: *Ruotsi–Suomi-idiomisanakirja*.
Helsinki: Gummerus Kustannus Oy 2008.

Kilde: LexicoNordica 16, 2009, s. 325-334

URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/lexn/issue/archive>

© LexicoNordica og forfatterne

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre LexicoNordica (1-16) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Riina Klemettinen & Nina Martola

Liten svensk-finsk idiomordbok

Birgitta Viljanen & Kari Viljanen: *Ruotsi–Suomi-idiomisanakirja*. Helsinki: Gummerus Kustannus Oy 2008.

Förra året kom det ut en svensk-finsk idiomordbok på Gummerus förlag. Författare är Birgitta Viljanen och Kari Viljanen. Boken är liten till formatet (19 x 13 x 1,5 cm) och omfattar 210 sidor inklusive förord och användaranvisningar. Enligt förordet innehåller boken över 3000 svenska idiom och fraser. Sidorna är tvåspaltiga och idiomerna kommer upp under ett huvudord eller lemma. Lemmat med tillhörande idiom är tryckt i fetstil, alla översättningar står i brödtext och de (enligt uppgift) autentiska språkbruksexemplen står i kursiv. I fråga om upplägget verkar idiomordboken ha haft ordboken *Svenskt språkbruk* som förebild.

Författarna/förlaget anger klart vilken målgrupp boken riktar sig till och vilket syftet är. Det sägs både i baksidestexten och i förordet. Detta är föredömligt; i en del ordböcker anges målgruppen väldigt vagt eller vittfammande, gissningsvis för att inte avstyra några presumtiva köp. Idiomordboken är riktad till finskspråkiga som läser svenska och som kommit en bit på väg, och den är avsedd för aktiv inlärning.

En idiomordbok är ett utmärkt tillskott i språkinlärares verktygslåda utöver den vanliga ordboken och grammatikboken. De etablerade fraserna placerar sig ju i gränslandet mellan lexikon och grammatik, och för inlärningen av dem finns det egentligen bara en metod, att plugga – även om man kanske kan ifrågasätta det pedagogiska i att plugga lösryckta uttryck i en alfabetiskt ordnad ordbok.

För alla som är intresserade av ett språk är en nyutkommen idiomordbok alltid en glad nyhet, till och med om man inte skulle höra till den primära målgruppen. Det är intressant att granska vilka likheter och vilka skillnader det finns mellan fraserna i två olika språk, exempelvis mellan uttryck för kärlek och död.

I förordet definieras begreppet ”idiom” som en mer eller mindre fast ordförbindelse med en förhållandevis fixerad betydelse, en betydelse som dock inte alltid kan härledas ur de ingående orden. I de striktaste definitionerna på idiom brukar villkoret vara just att helhetsbetydelsen inte kan härledas ur delarna. Den svensk-finska idiomordbokens defini-

tion är alltså vidare; den inbegriper förbindelser som brukar kallas *kollokationer*. Men idiom är ett luddigt begrepp och ”inte härledbar” är heller ingen entydig beskrivning, så författarnas definition får klart godkänt. Dessutom sägs det både i förordet och i baksidestexten att det är en ordbok över idiom och fraser. Att fraser inbegrips gör det å andra sidan ännu svårare för presumtiva användare att veta vilka slags ordförbindelser de kan förvänta sig finna i ordboken. Inte heller ”fras” är särskilt entydigt.

Den lilla idiomordboken innehåller uttryck av olika typer. Det finns verbfraser (*välja sina ord*) och verblösa fraser (*mot alla odds*), konventionaliserade jämförelser (*arg som ett bi*), ordspråk (*blod är tjockare än vatten*), utrop (*ta dig i brasan!*) och vedertagna strukturer (*å ena sidan – å andra sidan*). Ur användarens synvinkel är det bra att det fraseologiska materialet är mångsidigt, men utrop och ordspråk borde ha markerats, eftersom den typen av fraser utgör självständiga enheter och i regel är starkt fixerade. En typ som vi ställer oss tveksamma till är partikelförbindelser (t.ex. *gå bort, gå igen, gå på; komma av sig, komma över; stå på, stå på sig*). Visserligen finns det ett visst fog för att se partikelverben som idiom; de består av minst två enheter och helhetens betydelse är inte alltid härledbar ur delarna, men vanligtvis brukar partikelverben betraktas som en egen grupp inom svensk grammatik. Partikelverben är också svåra att lära sig för en icke-svenskspråkig, men antalet är så stort, att urvalet i en liten idiomordbok ohjälpligen framstår som ytterst slumpmässigt.

Som det konstateras i förordet kan en språkinlärare inte känna till stilvärdet hos idiom och vet därför inte vad som är en lämplig kontext. Ordboken anger register med hjälp av förkortningar (*ark, leik* osv., dvs. *skämtsamt, vardagligt* osv.) Också de preciseringar som i vissa fall står inom parentes i förklaringarna är vägledande och på det hela taget lyckade. Sådana är t.ex. *knäppa till: (säästä) kylmetä* ’(om vädret) bli kallare’ och *sitta som korvskinn (vaatteesta) olla tiukka/kireä* ’(om klädesplagg) vara snäv/spänd’. Det kunde gärna ha fått finnas mera metatext av den här typen i ordboken.

Placeringen av fraserna

Användaranvisningarna omfattar två sidor text och en sida med en förkortningslista. Vägledningen är i övrigt kortfattad och överskådlig, men på en väsentlig punkt är den bristfällig. Det sägs ingenting om principerna för under vilket ord man ska söka ett uttryck. Vad som ska anses

vara huvudord i ett idiom eller en fras är långt ifrån alltid givet. Trots en hel del bläddrande i ordboken har vi inte riktigt kunnat skönja några klara riktlinjer.

Om ett uttryck innehåller ett substantiv verkar detta ofta räknas som huvudord (*stå någon upp i halsen* kommer exempelvis upp under *hals*, *sova som en stock* kommer upp under *stock* och *sticka under stol med något* under *stol*. Om substantiven är fler kommer uttrycket upp under det första: *i fyllan och villan* står under *fyllan* och *slå blå dunster i ögonen på någon* under *dunst*. Men avsteg förekommer. Exempelvis *tas säkert som amen i kyrkan* upp bara under *amen* (klassat som interjektion). *Kyrka* saknas som uppslagsord och på *säker:s* position i uppslagsordslistan står *det säkra* klassat som substantiv, vilket är rätt oortodox. *Tills ögonen blöder* finns under verbet *blöda* och inte under *öga*, och *det var just en skön historia* står under *skön* och inte under *historia*, där det snarlika *en dyr historia* återfinns.

Exempel på verb som uppslagsformer är *bita* (*bita i gräset*), *gapa* (*gapa efter mycket, något få någon att gapa*), *hända* (*det må vara hänt*) och *ro* (*ro hem något, ro hit med den! och ro något i land*). Såsom ovan konstaterades ingår också en hel del partikelverb i frasbeståndet och de kommer naturligt nog upp under verb.

Någon klar princip för vilka uttryck som tas upp under ett enda huvudord och vilka som tas upp på flera ställen går inte heller att upptäcka. Det ovan nämnda uttrycket *slå blå dunster i ögonen på någon* kommer upp bara under *dunst* och inte bland de närmare trettio uttrycken under *öga*. *Av födsel och ohejdad vana* står bara under *födsel* och inte under *vana* tillsammans med *av gammal vana*. Däremot kommer t.ex. *topp tunnor rasande* upp både under *tunna* och *rasande* (men däremot inte under *topp*) och *kila runt hörnet* både under *kila* och *hörn*. Under verbet *bita* finns *bita i det sura äpplet*, *bita i gräset* och *bita ihop tänderna*. Samma uttryck kommer upp också under substantiven *äpple*, *gräs* och *tand*.

Att bläddra runt efter ett visst uttryck kan ibland medföra en hel del frustration. Det kan hända att användaren letar under alla komponenter i en fras för att till slut konstatera att frasen helt enkelt inte finns med i ordboken. Det hade varit mer användarvänligt att genomgående hänvisa från de andra artiklarna till den artikel där en viss fras finns förklarad. Då skulle användaren genast veta om det lönar sig att leta efter frasen i fråga. Det andra alternativet, som brukar användas i (idiom)ordböcker, hade varit att konsekvent genomföra principer för under vilket ord en fras kommer upp, och att redogöra för dessa principer i användaranvisningarna (jfr Nikula 2009: 354). Ytterligare en möjlighet hade varit

att införa ett separat ordregister. Ordboken hade förstås blivit tjockare men fraserna hade blivit tillgängligare.

Å andra sidan, om idiomordboken uttryckligen är avsedd för inlärning kanske tanken varit att användaren inte letar efter ett visst idiom utan bläddrar bara för att lära sig fraser.

Idiomens omfattning och kanoniska form

Idiom är vanskliga såtillvida, att det ofta är svårt att avgöra vad som hör till själva idiommet och vad som är samförekommande element. Många idiom uppvisar också variation (jfr Sköldbberg 2003). Att en liten idiomordbok för inlärare skulle ha lyckats lösa alla problem av den arten är knappast att vänta, men när man bläddrar i ordboken får man en känsla av att saken inte ägnats särskilt mycket uppmärksamhet.

Ett central problem härvidlag är t.ex. det semantiskt bleka hjälpverbet *vara*. När ska det anses utgöra en del av själva idiommet och när är det ett samförekommande element? Under uppslagsordet *fot* återfinns t.ex. idiommet *vara på resande fot* och under *lottad* finns *vara lyckligt lottad*. Idiommet är illustrerat med exemplen *Jag är lyckligt lottad när jag har en så förstående familj* och *I mitt jobb som inspektör var jag på resande fot flera veckor per år*. En finsk användare förleddes alltså att tro att *vara* måste finnas med. Men det förra kan användas attributivt (*en lyckligt lottad tjej*) och det senare appositionellt (*en musiker på resande fot, flera dygn på resande fot*) och också adverbialt (*Behöver du kunna använda din dator på resande fot?*). Det hade varit informativare för användaren om idiommet hade presenterats utan *vara* och i stället illustrerats med exempel på de olika funktionerna.

Också vid liknelser varierar angivelserna för omfattningen: *arg som ett bi*, *vara sluten som en mussla*; *som en fis i rymden*, *vara som en kalv på grönbete*. Det första paret kan man se ett visst fog för; *arg som ett bi* används rätt ofta som predikativt attribut (*arg som ett bi rusade han ut ur rummet*) medan *sluten som en mussla* inte just gör det. Men i det senare paret är det första idiommet i själva verket mer predikativt än det andra. Vanliga verb i kombination med *som en fis i rymden* är *kännas*, *framstå* och *te sig* (utöver *vara*). Frasen *som en kalv på grönbete* används rätt ofta adverbialt; uttrycket uppträder som bestämning till verb som *hoppa (omkring)*, *skutta (omkring)* och *bete sig*. Därtill förekommer *känna sig*. Alla fyra idiomerna förekommer också med *bli*, medan idiomordboken i exemplen inte anger andra alternativ än *vara*.

Pronomenet *det* representerar ett liknande problem som *vara*. Av ordboken får man ofta intrycket att *det*:et hör till själva idiomet fast *det* i själva verket är utbytbart: *det går åt pepparn, det kostar mer än det smakar, det skiter sig*. Adekvatare vore att ange subjektet med hjälp av *något/någonting* för att visa på möjligheten till variation. Att *det* förekommer som subjekt kunde anges i exempel.

I vissa fall är idiomet hänfört till en viss person trots att personvariation förekommer: *jag har aldrig hört på maken, vi jobbar på det, det är min melodi* (första person är inte enda möjligheten). Enligt en generisk princip borde också presens väljas framför preteritum för att ange variationsmöjlighet, alltså t.ex. *en sten faller från någons bröst pro en sten föll från mitt bröst*.

Idiomen borde alltså stå i tillräckligt generisk form – som ett slags formler eller scheman – för att de varianter som förekommer i faktiskt språkbruk ska få så stor täckning som möjligt och för att användarna ska inse möjligheten till olika varianter. Den principen iakttas inte alltid i idiomordboken. I stället för att som nu genomgående åskådliggöra användningen med ett enda exempel per idiom, kunde fler exempel läggas in för att belysa förekommande variation.

I de ovan nämnda exemplen kan förebilden eventuellt stå att finna i enspråkiga svenska ordböcker, där en generisk princip inte alltid iakttas. Exempelvis står uttrycken *det går åt pepparn* och *det kostar mer än det smakar* i Nationalencyklopedins ordbok i just den formen, dvs. med *det*. Detsamma gäller Luthmans (2006) *Svenska idiom*. Ibland anger NEO variation med hjälp av parenteser, t.ex. *(det är) min melodi*. I just det här fallet framgår dock inte möjligheten till personvariation av NEO:s angivelse. Inte heller Luthman antyder någon variation; där används inte ens parenteser.

Om flera olika element i ett idiom anges med indefinita pronomen kan helheten förstås bli klumpig, men med hjälp av flera språkexempel på typisk användning av olika varianter skulle det generiska skelettet få kött på benen. Ett annat alternativ vore att genomgående använda en viss person för t.ex. angivelse av subjekt m.m. i idiomerna och att beskriva variationen med hjälp av metatext av något slag samt med exempel. I vilket fall som helst borde möjligheterna till variation åskådliggöras på något vis.

Trots problematiken med kanonisk form, omfattning och generaliseringsnivå representerar idiomerna i alla fall överlag idiomatisk svenska i den form de ges i ordboken. Enstaka undantag träffar man dock på. Under *hut* borde den första frasen lyda *inte ha någon hut i kroppen* i stället för det ogrammatiska *ha ingen hut i kroppen*. I frasen *stiga åt*

huvudet (lemmat *huvud*) saknas angivelse om upplevare. Två alternativ borde ges: *stiga någon åt huvudet* eller *stiga åt huvudet på någon*. I t.ex. *sitta som berg* och *inte se skogen för bara träd* kunde bestämd form anges, åtminstone som alternativ (*berget, träden*), eftersom de alternativen är betydligt vanligare av antalet webbelägg att döma. Under *väst* ges verbalalternativen *få/ta något innanför västen*, vilket inte är helt adekvat. För det första förekommer uttrycket oftare med *ha* än med *ta*, och därtill är det vanligt i *med*-konstruktion (*med något innanför västen*). För det andra kan formen *något* i kombination med *få* uttryckligen stå för *något* (*Anders behövde få något innanför västen*), även om andra objekt också är möjliga. Tillsammans med *ta* verkar pronomenet *något* däremot inte förekomma som objekt. Finesser av det sistnämnda slaget behöver en liten idiomordbok för inlärare självfallet inte åskådliggöra, men verbet *ta* borde därför ha utelämnats eller ersatts med *ha*.

Betydelseangivelser

För en finskspråkig svenskinlärare är betydelseangivelserna för idiomerna inte alltid tillfredsställande. I användaranvisningarna sägs det att olika betydelser för ett och samma idiom anges med siffror, men så är inte alltid fallet. För idiomerna *på lösa boliner* ges två finska motsvarigheter *tyhjän päällä, miten sattuu* 'utan fotfäste, som det faller sig'. De här två betydelserna ligger så långt från varandra, att de borde ha lagts i var sitt betydelsemoment. Ett enda exempel på användningen ges. För en finskspråkig användare förblir det ganska oklart vad uttrycket betyder och hur det kan användas.

För frasen (partikelverbet) *få ihop* ges de finska motsvarigheterna *saada kiinni, sulkea* ('lyckas stänga, stänga'), *saada kasaan/kokoon* ('lyckas samla') och *aloittaa suhde* ('inleda ett förhållande'). Också de här betydelserna är så vitt skilda att de borde ha angetts i olika betydelsemoment. Den sista betydelsen representerar dessutom inte partikelverbet *få ihop* utan frasen *få ihop det* där pronomenet *det* ingår i frasen: *Lisa och Johan hade känt varandra i många år men fick ihop det först i somras*.

Ett annat problem med de finska betydelseangivelserna är förhållandet mellan konkret och abstrakt. Användaren får ingen vägledning i hur de angivna motsvarigheterna ska tolkas, något som inte alltid är självklart. Uttrycket *en bricka i spelet* är t.ex. översatt med *pelinappula* 'spelbricka' och uttrycket *en gökunge i boet: käenpoikanen [pesässä]* 'gökunge [i boet]'. I båda fallen kan de finska uttrycken vara både

konkreta och överförda till sin betydelse. För idiommet *slå en drill* ges två finska motsvarigheter *luritella* ('drilla, kvittra') och *käydä pissalla* ('gå och kissa') åtskilda med semikolon. Eftersom de två betydelsemomenten inte står i varsitt nummererat betydelsemoment blir man som finskspråkig användare mycket konfunderad: ska *lurittelu* 'kvittrande, drillande' också på finska tolkas som en bildlig motsvarighet till att gå och kissa eller vad är det egentligen är fråga om? Så är inte fallet; på finska avser *luritella* uteslutande ljudalstring.

Att semikolon står mellan två icke-synonyma betydelseangivelser borde ha angetts i användaranvisningarna, även om det väl är en rätt hävdvunnen princip. Men framför allt borde principerna för när en artikel indelas i betydelsemoment och när betydelser åtskils med semikolon ha varit klarare. En indelning med semikolon förutsätter ett nära samband mellan två betydelser, vilket kvittrande och kissande definitivt inte har för en finskspråkig.

För varje svenskt idiom har strävan uppenbarligen varit att ge ett motsvarande finskt idiom om ett sådant finns. Det är en bra och ambitiös utgångspunkt. Men principen kan vara vanskelig att genomföra. Även om ett visst idiom kan ha en motsvarighet i ett annat språk kan uttrycket i det ena språket ha konnotationer som saknas på det andra. När så är fallet borde det anges i ordboken. Ett exempel på detta är *ligga som ett paket* som anges ha den finska motsvarigheten *maata/olla vihanneksena* 'ligga/vara som en grönsak'. I sin överförda bemärkelse avser det finska *vihannes* dock närmast en person som är hjärndöd, inte en person som är bunden till sängen på grund av sjukdom. Man kan inte kalla en reumatiker för "grönsak", som i översättningen till det autentiska svenska exemplet.

Problematiska ur finsk synvinkel är också svenska strukturer som innehåller det ägarangivande verbet *ha* (t.ex. *ha fjärilar i magen*). *Ha* är sällan obligatoriskt i idiomerna. Det kan alternera med andra verb, och särskilt i rubriker kan verblös struktur förekomma. I finskan saknas ägarangivande verb och ägarstrukturen ser annorlunda ut. Ägarrollen kan inte utelämnas eftersom ägarangivande kasus då kommer att saknas: *jollakulla on* 'någon har', eg. 'hos någon är' – *joku on* 'någon är'. I idiomordboken har dock ägarrollen nästan genomgående utelämnats i de finska motsvarigheterna, vilket ger upphov till klumpiga och konstlade uttryck, t.ex. *ha glorian på sned* – *olla himmentynyt sädekehä* ('vara en gloria på sned'), *ha tankarna på annat håll* – *olla ajatukset toisaalla* ('vara tankar på annat håll') och *inte ha den blekaste aning* – *ei olla harmainta aavistusta* ('inte vara den gråaste aning'). De finska uttrycken borde lyda *jonkun ajatukset ovat toisaalla* 'någon har tankarna

på annat håll', *jollakulla ei ole harmainta aavistusta* 'någon har inte den blekaste [gråaste] aning' osv.

Ur svensk synvinkel är idiomerna många gånger sammanförda på oväntade vis. Under ett och samma lemma *mål* står fraserna *ha mål i mun*, *skjuta över målet* och *sväva på målet* i den ordningen. Under *ryka* står *ryka ihop om något* och *slåss så det ryker* och under *korn* står *ett korn av sanning* och *få korn på någon/något*. I de två senare fallen är det fråga om två olika betydelser av lemmat, och för *mål* kunde man rentav räkna med homonymer (beroende på vilka kriterier man använder): *mål* 'talförmåga' och *mål* 'siktunkt'. Om den enda avsikten med lemmat är att leda användaren rätt kan en oindelad uppställning vara att föredra, men från pedagogisk synvinkel kan man fråga sig om inte en betydelse-enlig uppställning skulle underlätta inlärandet. Å andra sidan är det naturligtvis många gånger svårt att veta i exakt vilken betydelse ett visst ord ingår i ett idiom. Som homonymer anförs i ordboken bara lemman som hör till olika ordklass, t.ex. *sticka* (s) och *sticka* (v); *utan* (prep) och *utan* (adv).

Bristande finslipning

Boken har trevlig layout men en viss brist på finslipning märker man här och där. Bland annat är användningen av snedstreck något ologisk. I angivelser som *gå/röra sig i snigelfart* och *känna sig/vara lätt till sinnes* har användaren svårt att veta hur många element som alternerar. En icke-svenskspråkig kan t.ex. få för sig att det heter *gå sig i snigelfart*, vilket det ju inte gör. Samma problematiska angivelsesätt återfinns i vissa fall i de finska förklaringarna, t.ex. *roa sig kungligt: huvitella/pitää hauskaa kunnolla* 'roa sig/ha roligt ordentligt'. I sådana fall finns det i och för sig inte någon risk för att finska användare ska tolka fel, men litet halvdant verkar utförandet. Det hade blivit betydligt tydligare att skriva ut hela de alternativa fraserna. Den lilla boken hade knappast blivit ohanterligt tjock för det. Möjligen kunde man ha övervägt parenteser kring de alternativa delarna i stället – *gå (röra sig) i snigelfart* – för att få gränserna att framstå tydligare. Men inte heller parenteser är så lättolkade, och någon som inte läser användaranvisningarna kunde felaktigt få för sig att de står kring optionella element.

Ett viss mått av brådska verkar också ligga bakom ofinska motsvarigheter till en del av de svenska idiomerna. Influenser från utgångsspråket märks t.ex. i ordföljden. För *sätta dit någon* är översättningen *antaa ilmi joku* i stället för det på finska naturliga *antaa joku ilmi*.

Frasen *inte ha något med någon/något att skaffa* är översatt med *ei olla mitään jonkun/jonkin kanssa tekemistä*. En adekvatare motsvarighet vore *jollakulla ei ole mitään tekemistä jonkun/jonkin kanssa* med ägarstrukturen utsatt och annan ordföljd. På finska säger man inte heller *joku on sinistä verta* 'någon är av blått blod' utan *joku on siniverinen* ('någon är blåblodig') eller *jossakussa on sinistä verta* 'i någon finns blått blod'. Det svenska idiomet står i formen *ha blått blod*. Man talar inte heller om att man får darriga knän på finska, som översättningen till *bli knäsvag* lyder, utan man säger *jonkun polvet alkavat tutista*, dvs. 'någons knän börjar darra'. Att fraser med verbet *vara* ofta mekaniskt översatts med en fras som innehåller motsvarande finska hjälpverb *olla* ger också upphov till ofinska motsvarigheter, t.ex.: *vara någon upp i dagen* – *olla suuresti jotakuta muistuttava pro muistuttaa suuresti jotakuta* 'påminna starkt om någon' och *vara som uppslukad av jorden* – *olla kadonnut kuin maan nielemänä pro kadota kuin maan nielemänä* 'försvinna som slukad av jorden'. Det sista fallet är problematiskt, eftersom det blir en viss aspektskillnad mellan de två idiomatiska uttrycken: det svenska uttrycket anger tillstånd och det finska process, men användningen kunde visas med hjälp av språkexempel.

Användningssyfte och nytta

Trots en del briser svarar Gummerus Svensk-finska idiomordbok förmodligen förhållandevis väl mot målgruppens behov – om användarens syfte med att skaffa den är att lära in fraser.

Valet av fraser är på det hela taget ganska lyckat: de fraser som finns med lämpar sig för aktiv inlärning. Vissa undantag har vi i alla fall stött på vid vårt bläddrande. Uttrycket *knyta hymens band* är definitivt inte ett uttryck som en modern svenskinlärare ska förväntas tillägna sig, och fraser som *prata som en kvarn*, *nådiga luntan* och *få soppatorsk* skulle också snarast höra hemma i en ordbok för reception. Exempel på frekventa idiom som man inte hittar i ordboken är *(hal/få) ett hum om något*, *rycka någon i ärmen* och *dra öronen åt sig*.

Eftersom frasuppsättningen är bara ca 3000 (vilket inkluderar en hel del partikelverb) är ordboken knappast särskilt lämpad för reception eller för översättning från svenska till finska. Sannolikheten är stor att användare i autentiska texter stöter på uttryck som inte finns upptagna i ordboken – åtminstone användare som passerat nybörjarnivån.

En kontroll av 50 slumpvis valda uttryck ur idiomordboken visade att närmare hälften (21) återfinns i en vanlig medelstor svensk-finsk ordboksdel (Cantell & al. 2001) riktad till skolelever. I gengäld innehåller

den mellanstora ordboken ungefär 60 andra frasartade uttryck i anslutning till de 25 uppslagsord som aktualiseras. Har man alltså tillgång till en mellanstor ordbok och inte bara till en fickordbok är idiomordboken kanske inte den mest nödvändiga anskaffningen, men å andra sidan är idiomordboken trevligare att bläddra i än en kompakt ordbok och en vanlig ordbok ägnar sig ju definitivt inte för frasinlärning.

Att försöka använda ordboken för att hitta en adekvat svensk motsvarighet till ett finskt uttryck är i praktiken så gott som omöjligt. Ett finskt register hade gjort en sådan användning möjlig. En annan möjlighet med tanke på produktion hade varit att gruppera fraserna temavis, då självfallet i kombination med register.

Men varken reception eller produktion nämns i omtexten eller baksidestexten, så idiomordboken i sin nuvarande tappning ska inte kritiseras för att inte motsvara syften som den inte ger sig ut för att uppfylla. Våra avslutande kommentarer ska närmast ses som en möjlighet till utvidgad funktionalitet för framtida upplagor. Å andra sidan är det lilla och lätta formatet också en fördel: ordboken får utan vidare plats i resväskan eller skolryggsäcken.

Litteratur

- Svenskt språkbruk. Ordbok över konstruktioner och fraser.* Utarbetad av Svenska språknämnden. Stockholm 2003.
- Cantell, Ilse, Nina Martola, Birgitta Romppanen, Mats-Peter Sundström & Anja & Tauno Sarantola 2001: *Suomi-ruotsi-suomi*. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Luthman, Hans 2006: *Svenska idiom: 4.500 vardagsuttryck*. Lund: Folkuniversitetets förlag.
- NEO = *Nationalencykopedins ordbok*. <http://www.ne.se>, anv. maj 2009.
- Nikula, Henrik 2009: WSOYs Stora Ordbok Tyska-Finska. [Rec.]. I *LexicoNordica* 16, 351–358.
- Sköldberg, Emma 2004: *Korten på bordet: innehålls- och uttrycksmässig variation hos svenska idiom*. Göteborg: Meijerbergs arkiv för svensk ordforskning.

Riina Klemettinen
ordboksredaktör
Forskningscentralen för de
inhemska språken
Berggatan 24
00100 Helsingfors
riina.klemettinen@kotus.fi

Nina Martola
avdelningsföreståndare
Forskningscentralen för de
inhemska språken
Berggatan 24
00100 Helsingfors
nina.martola@focis.fi